

Kaip meninė veikla praturtina suaugusių mokymosi procesą ir skatina kompetencijų ugdymą

Grundtvig projekto įspūdžiai ir pavyzdžiai „Skirtumai
ir tapatumai – meninė veikla kaip didaktinė priemonė
suaugusiųjų švietime“ (ARTID)

Miunchenas 2010

Šis bukletas leidžiamas Grundtvig daugiašalės partnerystės projekto “Skirtumai ir tapatumai – kūrybiniai pratimai kaip didaktinė priemonė suaugusiųjų švietime” kontekste. Jis finansuojamas Europos Komisijos (Dotacijos sutartis 2008-3426 / 001 -001).

Šis leidinys atspindi tik autoriaus požiūrį, todėl Komisija negali būti laikoma atsakinga už bet kokį jame pateikiamos informacijos naudojimą.

IŽANGA

Suaugusiųjų švietimo tikslai yra ne tiek nukreipti į specifines žinias ar konkrečius įgūdžius, kiek į bendrąsias nuostatas, prielaidas, kasdienes reakcijas, asmeninę a ir gebėjimą ugdyti alternatyvius situacijų, su kuriomis susiduriame, rezultatus, kurie kartais yra pažįstami, kartais netikėti, o kartais trikdančiai keisti.

Tokios situacijos susiklosto, kai suaugusiųjų švietimas susiduria su tokiomis problemomis, kaip gyvenimas kartu su migrantais, konfliktuojančių socialinių grupių taikymas, neįgaliųjų integravimas į visuomenę ar konfliktų tarp kartų sprendimas. Dirbdami su bet kuria iš paminėtų temų, dalyviai visada turi atidžiau išnagrinėti savo veiksmus ir požiūrį, o jei reikia- ir juos pakeisti.

Tačiau per eilę metų susidarė nuomonė, kad šis uždavinys – vienas iš sunkiausių suaugusiųjų švietime. Nors tiesa, kad žinios yra svarbi sąlyga, vien jų dažnai nepakanka, kad įvyktų ilgalaikis elgsenos pokytis. Pateikti argumentai apie pažintinį ar teorinį lygį yra svarbūs, bet jie ne visada veikia subjektyviai, giliai, įsisenėjusias pažiūras. Logika ir intelektualiniai pokalbiai gali būti svarbios gairės, bet vien tik jų nepakanka, kad galėtume priimti reikalingus sprendimus. Bendrųjų tiesų supratimas ne visada užtikrina sėkmę taikant jas mūsų kasdiniame gyvenime. Mes išmokome suvokti kognityvinius disonansus ir susitaikyti su prieštaravimais tarp savo minčių

ir veiksmų. Taip pat, mes ne visada instinktyviai ar sąmoningai elgiamės pagal tai, kas tikra, ar bent mūsų nuomone, yra teisinga, ir netgi suvokę neatitikimus, mes dažnai stengiamės nekreipti į juos dėmesio.

Pirmasis uždavinys, į kurį reikia atkreipti dėmesį suaugusiųjų švietime, yra plėtoti problemos suvokimą, tai yra, supažindinti dalyvius su galimais

prieštaravimais. Kitame etape dalyviai turi įvertinti savo požiūrį ir elgesį. Galiausiai, labai svarbu atverti naujas galimybes ir perspektyvas, vystyti alternatyvias strategijas.

Suaugusiųjų švietime galimi du būdai, kaip išspręsti šią dilemą. Pirmas, labiau išvystytas metodas – pasinaudoti socialiai normalizuojančiu ir stabilizuojančiu grupinio darbo poveikiu. Šiuo metodu dirba dauguma grupių. Tačiau mūsų aprašomas metodas atsirado vėliau. Šio metodo esmė yra ta,

Kitas pasirinkimas – tirti galimybes, kurias suteikia meninė patirtis, plačiai naudojama suaugusių švietime: meno istorijos seminarai, muziejų lankymas, kursai, kuriuose galima pačiam dalyvauti meninėje veikloje. Šiame leidinyje atskleidžiama, kaip meninė veikla gali būti panaudota suaugusių švietimo srityje, pateikiamos didaktinės išvados. Mes patyrinėsime, kiek meninė veikla gali praturtinti mokymosi procesą ir padėti geriau suvokti kitokio elgesio pavyzdžius.

kad norint pasiekti trokštamą rezultatą, reikia derinti pažintinį suvokimą su veikla, susijusia su dalyvių emocijomis ir patirtimi. Tai reiškia, kad tai, kas sužinota ir suvokta intelekto lygyje, turi būti suvokta žmogaus vidine patirtimi. Žmonės tampa jautresni ir tam tikra prasme labiau pažeidžiami, susidūrę su netikėta patirtimi. Toks procesas gali versti mus suabejoti savo prielaidomis, kurios suteikia mums saugumą. Tačiau galiausiai mes galime pamatyti pasaulį naujomis akimis ir pradėti žvelgti į įvykius kitu kampu. Eiti šiuo keliu suaugusių švietime, reiškia, sukurti mokymosi patirtį, kuri gali pakeisti mūsų suvokimą ir elgesį. Tai patirtis, su kuria susiduriame naujose situacijose, kurios ne tik suteikia mums naują išvalgumą, bet ir priverčia sąmoningai pervertinti savo pažiūras ir elgesį.

Šiuolaikinė suaugusių švietimo metodologija pateikia daug strategijų, kurias galima priskirti veiksmų, paremtų mokymo metodais, kategorijai. Galimybės apima ištisą skalę - nuo drastiškų įvaizdžių ir filmų, empirinio ar veiksmu paremto mokymo iki grupinės dinamikos pratybų.

ARTID PROJEKTAS

Ši publikacija yra ARTID projekto (Skirtumai ir tapatumai – meninė veikla kaip didaktinė priemonė suaugusiųjų švietime), finansuojamo Europos Sąjungos pagal Grundtvig daugiašalės partnerystės programą, rezultatas. Jos tikslas – apžvelgti ir įvertinti kai kurių Europos Sąjungos suaugusiųjų švietimo institucijų vykdomus projektus, kurie į savo programas įtraukia meninę veiklą. Šiame daugiašaliame projekte dalyvavo penkios institucijos iš skirtingų Europos šalių. Projektą rėmė ir vertino Ugdymo mokslinio tyrimo institutas, siekiantis tirti ir sistemškai plėtoti potencialą, kurį meninė veikla suteikia suaugusiųjų švietimui. Leidinyje apžvelgiami projekte panaudoti metodai ir potencialus įvairių tipų kursų pritaikymas, pateikiama

naudotos metodologijos ir siekinių apžvalga. Be to, pateikiamos ir būtinos prielaidos tokių kursų rengimui, apsvaustomi klausimai, susiję su tapatumu ir skirtumais socialiniame kultūriniame kontekste. Projekto metu nagrinėjama, ar praktinė meninė veikla gali atverti naujas galimybes patirti kultūrų įvairovę, kaip būdą dvasiškai praturtinti, padaryti vaisingesnį skirtingų kultūrų ir socialinės aplinkos žmonių integravimą ir tuo pačiu metu pagerinti žmonių asmeninio ir kultūrinio identiteto suvokimą. Projekte buvo numatytos penkios suaugusiųjų švietimo akcijos, sutelkiant dėmesį į įvairius tapatumo ir skirtingumo aspektus. Šio darbo rezultatai įsilieja į bendrą plėtros ir mokslinių tyrimų procesą.

MENO ĮTAKA: VAIDYBOS NAMAI DERRY/ LONDONDERRY. ŠIAURĖS AIRIJA

Suaugusiųjų švietime praktinė meninė veikla gali būti taikoma daugeliu skirtingų būdų. Pateiksime tik kelis pavyzdžius. Vienas iš jų, turinčių ilgiausią tradiciją – pristatyti žiūrovui meno kūrinį ir jo reiškiamas temas. Pasak Aristotelio, klasikinio graikų teatro tikslas buvo rodyti tragedijas, kuriose veikia stiprios asmenybės, siekiant sukelti stiprią žiūrovų reakciją, katarsį arba “apsivalymą” kuris sukrestų nusistovėjusius papročius ir priverstų žmones keistis bei elgtis moraliau. a F.Šileris (Schiller) tęsė šią tradiciją, pateikdamas savo idėją apie „Schaubühne“(pavyzdinė scena) kaip

“moralinę instituciją. Jį palaikė Bertoldas Brechtas, siekęs savo pjesėmis atkreipti žiūrovų dėmesį į socialinę neteisybę ir prieštaravimus, kad šie darytų įtaką politikų elgesiui.

Toks požiūris tebėra labai paplitęs suaugusiųjų švietime. Teminiai filmai, meniniai pasirodymai ir literatūros vakarai - juose meno kūriniai yra pagrindinis elementas. Taip pat daug švietėjiško darbo atliekama per dramos žanrą ir muziejuose. Tačiau, norint keisti požiūrį ir elgesį, reikia pakilti virš “akademinių komentarų” ir įsitraukti į patį veikos turinį bei menininko tikslus.

“Liudytojų teatras”, kuriuo remiasi “Vaidybos namai Deryje”, yra viena iš ARTID projekto veiklų, atskleidžiančių šį tipinį požiūrį: pasirenkamos pjesės, kurios skatina sutaikyti priešingas katalikų ir protestantų grupes, aiškiai matomas tikslas - skiepyti pokyčių daigus žiūrovų socialinėse ir politinėse pažiūrose. Socialiniai pokyčiai pasiekiami menine forma atkuriant autentiškus pasakojimus, paimtus iš asmeninių ir kolektyvinių biografijų.

“Liudytojų teatro” iniciatorė ir įkūrėja, Teya Sepinuk, užmezgė ryšius su buvusiais Šiaurės Airijos konflikto dalyviais, tarp jų buvusiais policininkais, kareiviais, IRA and UDA kariais ir skatino juos per ilgą interviu procesą atskleisti savąsias istorijas. Po to ji iš šios medžiagos, nieko joje nekeisdama, sukūrė teatrui pritaikytą scenarijų, kurį aptarė kartu su žmonėmis, papasakojusiais tą istoriją, ir pakeitė taip, kad jie jaustųsi ne vaidinantys savo istoriją, bet “pristatantys” ją žiūrovams kartu su kitais vaidmenimis, minimaliomis dekoracijomis ir minimaliais scenos efektais. Žiūrovai buvo sujaudinti iki ašarų ir patyrė gilų emocinį sukrėtimą. Tokią reakciją galima geriausiai palyginti su klasikinės

tragedijos poveikiu graikų žiūrovams. Toks žmogiškosios tragedijos liudijimas, dramatiškai išskėlė svarbiausius socialinio-politinio konflikto aspektus, kurie buvo ilgus metus užslopinti. Iš vienos pusės pagrindiniai veikėjai patyrė siaubo scenas, kurių priežastys jiems ilgus metus buvo neteisingai skiepijamos, negi jei tai buvo daroma iš garbingų paskatų. Iš kitos pusės galima pastebėti norą suprasti žmogiškąsias jų reakcijas, jausmus, abejones, norus ir apribojimus. Politiniai skirtumai ir simpatijos parodomi tokie, kokie yra: jų dėvimos ‘kaukės’ tampa nereikalingos. „Taip Džonas kovotojas tampa Džonu laisvės darbininku”.

Po spektaklio žiūrovai neišeina tylėdami. Jie nori pasikalbėti apie tai, kas įvyko, kokį poveikį tai padarė jiems ir apie savo požiūrį į įvykius. Tai postūmio taškas žmonėms iš priešingų barikadų pusių pradėti kalbėtis, viliantis, kad ši beprotybė niekada nepasikartos, ir pasiryžusiems ką nors dėl to padaryti. Vienas iš aktorių kalba apie tai, kad “reikia priešui suteikti žmogišką veidą”; žiūrovai girdi tokius žodžius kaip “išlaisvinimas”, “neįveikiamas”, “ naujai nušviečiantis gyvenimą „. Pagaliau po kauke galima pamatyti ir patirti universalius minčių, reakcijų ir emocijų aspektus.

Sunku įvertinti, kiek ilgai truks šios reakcijos poveikis. Tačiau neįmanoma nugincyti gilaus emocinio poveikio, naudojant tokią meno formą suaugusių švietime, ir jos sugebėjimo įkvėpti naują požiūrį į politinį konfliktą ir jo supratimą. Vietoj įsigalėjusių politinių nuomonių ir ideologijos bei asmenybių susidūrimų, teatro scena pristato žmones su pažįstamomis emocijomis, mintimis ir abejonėmis, su kuriomis mes galime

susitapatinti. Būtent šis susitapatinimo jausmas sukuria ilgalaikį norą padaryti ką nors, kas tikrai atneš permainas. Tai neatsiranda kaip teorijos išdava ar paaiškinimas, bet rodo, kaip menas pateikia priemonę išreikšti tai, kas atsitiko.

Be to, šis darbas turi ir politinį aspektą. Apibendrinant medžiagą ir pateikiant ją pjesės forma, sukuriamą visuomenės platforma ir individualiems, ir priešingos konflikto pusės pasakojimams. Tai gali tapti forumu, kuriame žmonės pirmą kartą gali papasakoti, ką jie patyrė, ir išreikšti iki šiol gyvas skaudžias emocijas. Šis darbas suteikia galimybę paliesti problemas, glūdinčias kolektyvinės psichikos širdyje (šiuo atveju, Šiaurės Airijoje).

Visa tai parodo, kaip iki šių dienų, meno kūriniai tam tikromis aplinkybėmis gali sukelti katarsį ir skatinti žiūrovų moralines permainas. Be to, “Liudytojų teatras” siūlo skirtingą meninės patirties aspektą. Būtent žmonės, kūrybos procese tapę „aktoriais“, meno kalba perteikia ir transformuoja savo istoriją. Šie “aktoriai” yra mėgėjai, pasakojantys savo istoriją padedami profesionalių aktorių. Dalyviai vėliau pasakojo, kaip pokalbiai su prodiuseriu, o ypač pats savo patirties perkėlimo į literatūros pasakojimą procesas, apėmęs daug repeticijų valandų, jiems padėjo naujai pažvelgti į savo biografijas ir jas geriau suvokti. Repeticijų eigoje dalyviams vis mažiau rūpėjo, kad jie vaidina savo gyvenimo istoriją. Viskas darėsi vis labiau objektyvu. Jų istorijos vis labiau atsiskyrė nuo aktorių, lyg jie būtų vaidinę ne savo, o kitų žmonių patirtus išgyvenimus. Pasak vieno aktoriaus: „Kai tu vaidini savo istoriją, ji atsiskiria nuo tavęs kaip asmens ir tampa

didesnio poveikslo dalimi”. Galiausiai pagrindiniai veikėjai pradeda žiūrėti į savo patirtį “iš šalies” ir ima suvokti, kas juos valdė, ir naujai įvertina savo veiksmus. Šis procesas gali padėti pamatus naujai pradžia ateityje. Tai visiškai nauja patirtis, padedanti įveikti iš pažiūros neįveikiamus barjerus ir žengti pirmus žingsnius į bendrą darbą ar bent pokalbį su žmonėmis “iš kitos pusės” ir dalintis savo istorijomis.

MENINĖS PRATYBOS: ALANUS WERKHAUS, ALFTERIS, VOKIETIJA

Kaip matyti iš antraštės, čia kalbama ne tik apie meno kūrinių vertinimą – praktinis meno kūrimas gali turėti tiesioginį poveikį suaugusiųjų požiūriui ir elgesiui, jei tik jie aktyviai dalyvauja meno procese ir nesvarbu, ar jie įgiję formalų meninį išsilavinimą ar ne. Menas formuoja asmenybę ne tik gėrintis šedevrais, bet ir paties meno kūrimo proceso metu.

Alanus Werkhaus' indėlis į ARTID projektą padeda sutelkti dėmesį į šį formuojamąjį potencialą ir atskleisti, kaip meno pratybos gali priversti geriau suvokti mus supantį pasaulį.

Projekto dalyviai meninių dirbtuvių metu tyrinėja kasdieninio gyvenimo aspektus kartu su migrantais Vokietijoje. Visi gerai žino, kad kvietimas būti tolerantiškiems ir svetingiems dažniausiai nebūna efektyvus. Todėl Werkhaus sąmoningai vengė teorinio moralinio požiūrio. Jį pakeitė praktinės meninės pratybos, kad būtų atskleistas naujos patirties pasaulis, kuris gali iš pradžių pasirodyti

neįprastas, netgi prieštaringas, bet gali priversti dalyvius pervertinti vertybes ir „pažaisti“ alternatyvomis.

Dalyviai nuvedami į kambarį, kur yra šimtai mažų medinių figūrėlių, išdėliotų ant didelės lentos patalpos viduryje. Jos išdėstytos „antagonistinė“ tvarka, kai skirtingų spalvų grupės priešpastatomos viena kitai. Dalyviai pakviečiami „pažaisti“ su figūrėlėmis, pamėginti sudėlioti ir sugrupuoti jas kitaip. Ir tik po ilgo eksperimento laiko tarpo dalyvių paprašyta rasti jiems patraukliausią išdėstymo pavyzdį. Pirmą šio proceso pakopa visada būdavo - suardyti „antagonistinius“ blokus ir sumaišyti spalvotas figūrėles. Tačiau kokį alternatyvų išdėstymą rasti? Galimybių diapazonas jaudinantis ir begalinis. Kiekvienas žmogus kuria remdamasis savo patirtimi ir pabrėžia skirtingus socialinius santykius tarp figūrėlių. To neįmanoma paaiškinti teoriškai, bet projekto dalyviai patiria tai, kol vyksta kūrybinė veikla. Būdinga tai, kad šis procesas pirmiausiai veda į visiško individualizmo etapą, kuriame spalvotos figūrėlės išdėstomos daugmaž lygiai ir atsitiktinai. Reakcija į šią situaciją yra visiškas ir vienbalsis atmetimas: „Čia nėra jokios įtampos; tai visiškai neįdomu; trūksta dinamikos; nuobodu“. Po to seka naujas grupavimas pagal spalvas skirtingose grupėse, taip pat figūrėlės rikiuojamos eilėmis ir kitokiais įdomiais ornamentais, kurie sukuria santykius ir poliškumą. Būtent šie santykiai ir tampa veiklos centru. Iš tolesnio pratybų įvertinimo iš karto akivaizdu, kad dalyvių veiksmai remiasi estetiniais sprendimais, tokiais kaip kompozicija ir spalvų harmonija. Kai dalyvių buvo paklausta, kaip jie susietų šią patirtį su tarpkultūriniais ryšiais

Vokietijoje, visi vieningai pritarė, kad skirtumų pašalinimas sukurtų nuobodžią, neįdomią situaciją kaip ir su figūrėlėmis ant lentos. Individai ir kultūriniai skirtumai daro visuomenę įdomia, gyvybinga ir ją praturtina. Būtent tokia įvairovė padeda mums išryškinti savo tapatumą.

Kitos pratybos seka po jau aprašytos patirties. Dalyviai sustoja aplink didelį popieriaus lapą ant stalo kambario centre. Kiekvienas dalyvis turi vieną spalvą, bet užduotis yra kartu nutapyti paveikslą. Prasidėjus veiklai, dėmesys natūraliai persikelia į paveikslą, kur susitinka dvi ar daugiau spalvų. Iš karto atsiranda naujos spalvos, sukurdamos platų antrinių ir tretinių atspalvių paletę, kurių nebuvo iš pradžių. Kitas etapas – įsteigti svorio centrus, plotus, kuriuos reikia pabrėžti, paveikslą dalis, kurios siejasi tarpusavyje, saugo viena kitą, pasikartoja, o kitos išnyksta. Šio darbo eigoje akivaizdžiai parodoma, priešybės sukuria ryškius skirtumus, įtampą ir konfrontaciją ir kaip menas įveikia šitas problemas jas sutaikydamas, įveikdamas įtampą, pabrėždamas egzistuojantį poliškumą ir juo gėrėdamasis.

Yra pratybų, kurios padeda sutelkti dėmesį į migracijos patirtį ir mūsų biografijos kintamumą. Dalyviai įeina pro pakabintą skersinį į nepažįstamą kambarį. Čia jie gali naudoti įvairias priemones – dažus, pieštukus, popierių, kurdami paveikslus, eilėraščius, koliažus, apsakymus ar instaliacijas, kuriais išreiškia, ką reiškia pokyčiai jų pačių biografijose. Pabaigoje dalyviai gali pristatyti savo individualų darbą, pasidalinti savo mintimis ir patirtimi.

Nepaisant begalinės individualios išraiškos įvairovės, yra bendras jų vaizduojamos patirties suvokimas. Tai pirmas žingsnis į suvokimą, kuo žmonės skiriasi vieni nuo kitų. Viso šios pratybos išreiškia mūsų vidinio gyvenimo elementus, mūsų emocijas ir patirtį, bet tuo pačiu metu

Šie elementai gali būti transformuoti į meninę formą. Iš pradžių tokia veikla suteikia grynai meninę patirtį. Bet koks kursų vadovo ar dailininko indėlis yra nukreiptas į meninį procesą. Pavyzdžiui, siūlant žengti žingsnį atgal ir stebėti kūrybą arba aptarti, kokia spalva galėtų atkurti pusiausvyrą kompozicijoje. Turinys, šiuo atveju migracijos tema, tebėra proceso fone, tačiau tiesiogiai neliečiamas. Dailininkai, vadovaujantys šiems seminarams, „pavertė“ savo temą į meninę užduotį, kuri gali struktūriškai (ir, galbūt, simboliškai) atspindėti temą, neliesdami jos tiesiogiai. Šio netiesioginio metodo dėka galima pateikti problemas be mūsų įprasto „požiūrio“ ir „nuomonių“ balasto. Toks

procesas dažnai iškelia objektyvesnius veiksmus. Kadangi dauguma žmonių dažniausiai yra nesusipažinę su naudojama menine priemone, jie patenka į jiems naują pasaulį ir šioje aplinkoje gali patirti naujus santykius, ryšius ir iššūkius, kuriuos turi patys įveikti. Be galo svarbus klausimas yra, kaip susieti meninę patirtį su turima tema.

Šis santykis nėra aiškus. Jokiomis aplinkybėmis pratybų priežastis neturi būti paaiškinta iš anksto, taip pat neturi būti jokių spėliojimų, ką dalyviai patirs, nes tai trukdytų pačiam proceso vyksmui. Tuo atveju rezultatas bus toks, kad ketinimai, asmeninis požiūris

ir išankstinė nuomonė nuspalvins įgytą patirtį ir trukdys bet kokiai naujai plėtotei. Svarbiausias tokių pratybų dalykas – tai akimirka, kai vienas iš dalyvių staiga sušunka: „Tai visiškai panašu į ...“. Tokiomis akimirkomis analogija, slypinti pratybose, tampa

akivaizdi ir užmezgamas ryšys. Tą akimirką dalyviai suvokia susijusias problemas santykyje su menine veikla, kurią jie ką tik patyrė ir atskleidžia, ką jie ką tik išgyveno, atlikdami pratybas duota tema. Šis procesas panašus į tai, kas vyksta, kai trumpa pastraipa staiga pateikia raktą viso romano interpretacijai. Dailininkas, vadovaujanti kursams, gali atsargiai nukreipti veiklą į tą tašką, kur toks virsmas tampa įmanomas.

Werkhaus dirba su migracijoje atsidūrusiais žmonėmis, kuriems meninės veiklos pagalba reikia susirasti savo kelią nepažįstamoje visuomenėje. Teorinis Vokietijos politinės sistemos, konstitucijos, papročių ir istorijos paaiškinimas, sudarantis daugumos „integracinių kursų“ pagrindą, nedaug padeda, kai susiduriama su žmonių biografijomis visuomenėje, kurioje jie gyvena. Atsiliepdamas į šį poreikį Werkhaus sukūrė dvi pratybas. Pirmosios vadinasi „Istorijų pasakojimai“, antrosios – „Foto galerija“. Abejos panašios į „Vaidybos namus“ Deryje.

Istorijų pasakojime dalyvavo 22 dalyviai iš 16 šalių. Iš pradžių kambario viduryje jiems buvo pasiūlyta daug įvairių buitinių daiktų (pavyzdžiui, žaislinių puodelių, senovinių žibintų, sulaužyta lobių skrynia ir pan.). Kiekvienam dalyviui buvo liepta išsirinkti vieną daiktą, kaip nors susijusį su svarbia asmenine patirtimi. Tada dalyviai papasakojo šį įvykį kitiems mažos grupės nariams ir vienas iš įvykių buvo pasirinktas nedideliame draminiame epizode. Dalyviai pasiskirstė vaidmenimis ir improvizavo, repetavo, kartojo ir keitė scenas. Baigiamojoje plenarinėje sesijoje visos grupės pristatė savo pjeses kitiems.

Šios trumpos pjesės gali atskleisti daug ne tik apie tą asmenį, kuris pasirinko ir „režisavo“ šiuos epizodus, bet ir apie socialinę-kultūrinę aplinką, iš kurios jie paimti. Šis procesas dažnai išreiškia stublinamai intymų požiūrį į svetimą pasaulį, ypač todėl, kad atskleidžiamos individo emocijos, patirtis, viltys ir baimės, su kuriomis mes galime susitapatinti specifiniame to individo kontekste.

Pratybose „foto galerija“ kiekvienas dalyvis gauna vienkartinį foto aparatą, kuriuo jis turi nufotografuoti savo aplinką, atsižvelgiant į tokius klausimus: „Kas tikrai skiriasi toje aplinkoje, iš kurios aš atėjau? Ką aš laikau tipiškais vokiškais dalykais?“ Po to nuotraukos išryškintos ir pateikiamos grupei. Grupė aptaria, kodėl buvo pasirinkti tam tikri motyvai. Pabaigoje dalyviai mažose grupėse sukuria koliažą, kuriame talpina savo nuotraukas.

Šios pratybos suteikia mums galimybę „kurti tiltus“, pažinti ir suprasti kitų kultūrų žmones. Jos gali padėti mums ugdyti socialinio solidarumo jausmą ir tarpusavio supratimą, nepaisant akivaizdžių skirtumų. Toks tarpkultūrinis solidarumas dalyviams nėra primestas jėga kaip moralinis lūkestis, taip pat nėra primygtinai reikalaujama, kad jis atsirastų. Tiesiog jis išryškėja kaip papildomas pratybų rezultatas. Tą galima pajusti labai stipriai, jis sudaro dalį tolesnio įvertinimo, siekiančio iširti priežastis, kodėl taip įvyko. Meno kontekstas yra ideali aplinka, kurioje tinka plėtoti naują patirtį ir požiūrį, kurie gali paveikti tai, kaip mes gyvename su kitų kultūrų žmonėmis, ir svarstyti inovacines alternatyvas įvaizdžiams bei išankstinėms prielaidoms, kurias

propaguoja žiniasklaida. Tikslai, kurių siekiama improvizacinėse pratybose „Istorijų pasakojimai“ ir įvaizdžio kūrimo pratybose „Foto galerija“, įvykdyti naudojant menines priemones ne kaip didaktinį modelį, skirtą atskleisti giluminius ryšius su tam tikra tema, kaip kad buvo daroma pratybose su spalvotomis medinėmis figūrėlėmis. Šių pratybų tikslas yra sukurti specifinį socialinį žinojimą, kuris gali sukelti tolesnę identifikaciją ir leisti geriau suprasti kitas kultūras. Kitame skyriuje aprašomos pratybos turi tokį patį tikslą.

MUZIKUOJAME KARTU, KAD ĮVEIKTUME SOCIALINIUS SKIRTUMUS: ALYTAUS MUZIKOS MOKYKLA, LIETUVA

Lietuvos neformaliojo ugdymo institucija Alytaus muzikos mokykloje ugdomi įvairių gabumų, visuomenės sluoksnių, sveikatos būklės bei skirtingo amžiaus žmonės – nuo vaikų iki suaugusiųjų. Čia ugdomi ir žmonės su negalia, kurie skatindami muzikuoti – dainuoti ar groti muzikos instrumentais. Tikslas – atverti muzikos pasaulį žmonėms, kurie iki tol negrojo jokių instrumentu ar nedainavo. Tikslas buvo pasiektas taikant liaudies dainas, liaudies muzikos instrumentus.

Mokantis groti liaudiškais muzikos instrumentais tokiais kaip išilgine fleita perkusiniaisiais ir styginiais instrumentais, akordeonu, kanklėmis, galima pasiekti nuostabų meistriškumą, kaip kad buvo pademonstruota Muzikos mokyklos organizuotuose profesionalų koncertuose. Tačiau, dar labiau stebina, kaip pradedantieji, neturėdami jokios patirties, tais instrumentais sugeba išgauti tikrai kokybiškas melodijas.

Projekto dalyviai neturėjo natų ir buvo visiškai nesimokę muzikos, tačiau jie mokėsi klausyti, ką groja kiti ir bandė pritarti savo instrumentu. Vienas iš pagrindinių pratimų yra įsijungti į dialogą su vienu ar dviem kitais ir leisti instrumentams patiems "kalbėtis". Tokiu būdu muzikantai atranda savo instrumento "balsą". Ši laisvos improvizacijos forma gali būti lengvai panaudota didelėje grupėje. Melodijas galima išmokyti vien tik iš klausos ir imitacijos būdu, nenaudojant kalbos. Liaudies kultūros muzika gali įkvėpti entuziazmą pasakojimams ir tradicijoms, kuriuos galima perkelti į muziką, jie savaime veda į judesį ir liaudies šokio elementus.

Šis grįžimas prie liaudies tradicijos įeina į sąmoningą Alytaus muzikos mokyklos siekimą atgaivinti Lietuvos kultūros paveldą ir remti jo sklaidą, nors mokykla neatmeta ir kitų Europos regionų liaudies muzikos. Visiškai svetimi žmonės, kurie normaliai nebūtų turėję jokių bendrų reikalų, suvokia, kaip lengva ir paprasta yra kartu muzikuoti paprastais muzikos instrumentais. Šiame procese visiškai nesvarbu, kad žmogus negali vaikščioti ar turi rimtų kalbos defektų. Visi tie žmonės yra neatsiejama orkestro dalis ir sugeba tokiu būdu išreikšti save.

Tokiu būdu bendras darbas yra tikras žingsnis į socialinę integraciją, o ne vien tik simbolis. Meno kalba išreiškia turtingą kultūrų įvairovę, bet iš esmės lieka "tarpkultūrinė": ją įmanoma suprasti, ja galima atsiliiepti ir dalyvauti kitų žmonių meninėje išraiškoje, nors tu nieko nežinai apie jų kalbą, kultūrą ir

tradicijas. Menas – tai universali kalba, kuri ištrina sienas ir skirtumus. Tačiau labai dažnai šiame globalizuotame pasaulyje žmonės nekreipia dėmesio į šį faktą. Ir vis dėlto, jis yra kiekvieno orkestro, kiekvienos muzikos grupės širdyje: norint kurti muzikos garsą grupėje (unisoną), viena vertus, kiekvienas dalyvis turi sąmoningai atlikti savo vaidmenį, o kita vertus, klausyti kitų grupės dalyvių ir reaguoti į juos. Pagrindiniai ARTID projekto elementai yra tapatumai ir skirtingumai. Unisoną įmanoma pasiekti tik tada, kai ji sudaro aktyvi skirtingų individualių balsų sąveika. Šis principas yra neatsiejama Alytaus muzikos mokyklos meninės veiklos dalis.

PRAKTINIŲ MENINIŲ KOMPETENCIJŲ LAVINIMAS: EUROPOS ASOCIACIJA WALDORFO ŠVIETIMO PLĖTRAI (EUROB) BOLZANE, PIETŲ TIROLYJE, ITALIJA

Šių meninių ARTID pratybų kontekste, EUROB asociacija taip pat dirba su pagrindiniu muzikinės raiškos elementu ir jo diferenciacija. Šis projektas ne tik suburia žmones, bei jų socialinę patirtį, kad jie kartu muzikuotų, bet susitelkia į problemą, kaip įveikti socialinius skirtumus ir dėl jų kylančią įtampą. Ši tema ypač aktuali Pietų Tirolyje, kur yra trys oficialios kalbos ir trys tautinės grupės - vokiečiai, italai ir ladinai gyvena kartu įtemptoje socialinėje ir politinėje

aplinkoje. Paradoksalu, bet būtent autonominio statuso sėkmė išskėlė į paviršių skirtumus ir paskatino dabartinę įtampą. Todėl EUROB savo meninių pratybų dėmesį nukreipia ne tiek į kultūrinę integraciją, bet į tyrimą, kokia yra šios socialinės įtampos prigimtis, ko galima iš to pasimokyti ir ką pakeisti.

Pratybos prasideda trumpais pratimais, kurie priverčia klausytoją sutelkti dėmesį į tam tikrus muzikos šedevrų harmonijos

elementus. Toliau repetuojama to regiono ir tolesnių regionų liaudies muzika. Galiausiai žaidžiamas "garso kamuolys" grupinių pratybų kontekste.

Rezultate išryškėja pagrindinis muzikinis principas: muzika priklauso nuo įtampos, disonanso, kurį menininkas gali transformuoti į harmoniją, naudodamas įvairius būdus. Todėl įtampa patiriama ne kaip problema, o kaip dinamiška prielaida plėtrai. Tačiau tai nėra galutinis rezultatas. Jis išauga iš poliškumo transformacijos dialektiniame procese, sukuriančiame aukšto lygio sintezę. Šis procesas negali vykti, jei dvi skirtingų polių pusės paprasčiausiai sudedamos kartu - jis reikalauja kokybiškos transformacijos, kuri kaip ir muzika gali sukurti naujus įtampos laukus. Tai procesas, kurį nuolat patiria visi, dainuojantys ar muzikuojantys grupėje, ir yra tikras įtampos socialiniame kontekste atspindys.

Seminaro darbe ši interpretacija lieka numanomame lygyje. Patį procesą galima suprasti tik pačiame muzikiniame patyrimo. Iš tiesų galima teigti, kad pati meninė veikla savyje turi gilų transformacijos poveikį, nes kiekviena muzikinė progresija priklauso nuo

įtampos sukaupimo ir išskaidymo, todėl šis procesas mums gerai pažįstamas. Jis leidžia viltingai teigti, kad menas, o šiuo atveju muzika, iš prigimties sugeba vystyti individų gebėjimus. Dainavimas ir gebėjimas išlaikyti savo partiją polifoninėje muzikoje, tai – gebėjimas kurti, išlaikyti ir įveikti įtampą su kitais, gebėjimas, kuriam nereikia jokio partnerio. Šio gebėjimo lavinimas įvairiuose muzikiniuose kontekstuose, kitais žodžiais kartojant procesą skirtinguose muzikos kūriniuose, praplečia šio gebėjimo apimtį, išplečia jį už pirminės situacijos, kurioje jis buvo patirtas, ribų ir suteikia universalesnį pritaikymą.

Seminaro muzikinius modulius, kaip ir Werkhaus Alfteryje, papildo dramos pratybos, taip pat nukreiptos į gebėjimų vystymą. Atliekant vieną pratimą, dalyviams užrišamos akys, jiems liepta atsistoti tylint eilės tvarka, kuri buvo jiems išdalinta slapta. Neįtikėtina, bet tai pavyko! Kitame pratime dalyvauja atskiros žmonių grupės. Naudodamos savo "kovos šūkius" jos turi išstumti kitas grupes iš jų "teritorijos" – šiame procese nėra išsiskaidymo. Dalyviai pajunta besikaupiančią įtampą, sužino, kaip juos lengva įtraukti į šį procesą ir galiausiai patiria, kiek pastangų reikia, kad aktyviai pasipriešintum. Trečiame pratime dalyvauja didelis partnerių skaičius, juos visus jungia vienodo ilgio virvės. Pirmame etape partneriai kerta vienas kito kelius ir galiausiai beviltiškai susipainioja. Antrame etape mazgas turi būti išvyniotas nekalbant. Nors gali atrodyti, kad šios užduoties neįmanoma atlikti, bet pasirodo, kad jei kiekvienas žmogus susitelkia į tai, kaip išpainioti tą mazgo dalį tarp jo ir artimiausio kaimyno, visų nuostabai, įmanoma jį išpainioti.

Mėginant aprėpti visą mazgą, šios užduoties neįmanoma atlikti arba darbas visiškai neefektyvus.

Šių užduočių tikslas parodyti, kad meninės pratybos ne tik veikia mūsų sąmonę, bet ir yra tiesiogiai atsakingos už sugebėjimų vystymą. Jos tikrai treniruoja socialinius ir asmeninius įgūdžius. Meninė veikla natūraliai formuoja kompetenciją, kuri perkeliama į bendrąjį kontekstą. Viena tokių kompetencijų yra pati meninė veikla, kuri reikalauja sugebėjimo rasti išeitį iš neįveiktų procesų, imtis veiksmų nežinioje, išmėginti save ir lanksčiai reaguoti į besikeičiančias situacijas. Meninės pratybos sustiprina šiuos įgūdžius tokiu pačiu būdu kaip treniruotės įgalina bėgiką įveikti didelius atstumus. Ar skirtingi meniniai dalykai lavina skirtingus įgūdžius? Ar kiekvienas žmogus turi rasti individualų priėjimą prie šio proceso? Šie klausimai atveria naują tyrimų lauką.

MENINĖ VEIKLA KAIP TYRINĖJIMO PRASMĖ: ANTHROPOSOFINĖ VIENOS SUAUGUSIŲJŲ UGDYMO AKADEMIJA, AUSTRIJA.

Suaugusių švietimo antropologijos filosofijos akademija siūlo tarpdalykinį meninį požiūrį, pagal kurį tolygiai išdėstomi tiek meniniai elementai, tiek jų teorinis pagrindimas, todėl šios dvi dalys papildo viena kitą pratybų metu. Kaip ir kitose pratybose, dėmesys sutelkiamas į meninę veiklą, kad būtų vystomi įgūdžiai ir gebėjimai. Vienos pedagogų požiūriui būdinga nuostata, kad kiekvienas mokymo procesas turi eiti kartu su gilesniu liečiamų problemų suvokimu.

Seminaro „Kunst ma nôt höfn“ tema yra mokymasis tarp kartų, kitais žodžiais tariant, keliamas klausimas, ką mes galime padaryti, spręsdami tarp kartų egzistuojantį konfliktą. Seminaras sukviečia įvairaus amžiaus žmones bendrai meninei veiklai – šiuo atveju lipdybai iš molio ir dramai. Tarp pratybų dalyviams sudarytos galimybės pasvarstyti ir aptarti, kokį poveikį jiems padarė pratybos. Veikla sukoncentruota į skirtingas „pagyvusiųjų“ ir „jaunimo“

savybes. Tai galima padaryti, pavyzdžiui, mėgdžiodami, kaip senas ir jaunas žmogus sėdasi ant kėdės. Tokie pratimai atskleidžia stereotipiškus elementus, tačiau ir nušviečia, kaip atskirai atvejais šios dvi kartos priešpastatomos viena kitai. Tai iškelia charakterizavimo arba klišės klausimą. Meninis požiūris yra natūralus „tyrinėjimo“ bruožas, kuris gali suteikti naują perspektyvą tam, kas tipiška. Lipdymo iš molio pratybose kiekvienas dalyvis sukuria savo formą užmerktomis akimi.

Antrajame etape dalyvių pora, vienas vyresnis, kitas jaunesnis dirba kartu, jungdami dvi formas į vieną kompoziciją vis dar užrištomis akimis. Gautos formos aptiriamos, analizuojamos ir grupuojamos pagal progresijos skalę. Šis pratimas reikalauja įtempto stebėjimo. Viename gale yra formos, kurios kompaktiškos ir santykinai vienodos, o kitame labiau „išvystyti“, įmantrūs, nestabilūs pavidalai. Tai iškelia kelis įdomius klausimus: Kuriame taške tendencija į paprastumą virsta priešinga? Kada „jaunas“ tampa „senu“? Ir ką tai mums sako apie „raidos“ sąvoką?

Ir galiausiai improvizacijos užduotis: dalyviams buvo pasiūlyta suvaidinti savo pasirinktą sceną, parodančią „tipišką“ konfliktą tarp kartų. Rezultatai labai nustebino: konfliktai tarp kartų iš esmės nesiskiria nuo „normalių“ socialinių konfliktų, kuriuos galima įveikti, jei mes pasiruošę atsisakyti išankstinių stereotipų. Vienas būdas padaryti tai yra „paradoksiška intervencija“. Tai reiškia,

vengti elgesio stereotipų, kurių partneris tikisi iš jūsų. Vėlesnėje diskusijoje dalyviai padarė kelias stebinančias išvadas. Į problemas tarp kartų reikia žvelgti platesniame kontekste. Jas, kaip ir kitus konfliktus, galima išspręsti abipuse pagarba ir tolerancija. Mes galime laukti tų savybių iš kitų žmonių tik tada, jei patys rodome jas bendraudami su kitais.

Meninė veikla, kurios imamės, įgalina mus plėtoti didelį galimybių kompleksą suaugusių švietimo seminaruose, nuo „apšilimo“ ir įvadinių pratimų iki problemų tarp kartų nagrinėjimo. Mes nustatėme du svarbius bruožus, apibūdinančius meninę veiklą šiame kontekste:

- 1. meninė veikla yra natūraliai tyrinėjancio pobūdžio veikla. Pratybos neturi griežtai nurodytos krypties, jos suteikia dalyviams galimybes reikšti savo iniciatyvą. Dalyviai pasirenka ir nusistato epizodą, kurį nori suvaidinti ir išplėtoti pagal save. Kitaip tariant, dalyviai „eksperimentuoja“ su situacija, aiškiai neapibrėždami rezultato.*
- 2. Tokia veikla paprastai anksčiau ar vėliau nuo kontroliuojamos, aiškiai apibrėžtos situacijos pasuka į atviresnį procesą. Nors tai turi galingą potencialą, tačiau tuo pačiu metu nėra saugu. Tokioje situacijoje mes negalime būti tikri, kas įvyks, bet galime paveikti rezultata, jei pasiruošę būti iniciatyvūs. Kartais tai veda į tokius sprendimus, kurių niekas nebūtų numatęs. Dramos pratybos aiškiai parodo, kad naujos galimybės atsiranda tada, kai mes*

pripažįstame poreikį atsisakyti apibrėžtų idėjų ir prielaidų.

Šios suaugusių švietimo savybės susikoncentruoja į meninę veiklą, pratimus, kuriems būdingas atvirumas, žaismingas tyrinėjimas, eksperimentavimo ir apmąstymų sąveika bei sugebėjimas reaguoti į duotą situaciją. Į meninę veiklą gali būti žvelgiama kaip į pavyzdį, kaip elgtis socialinėse situacijose – kaip ir mūsų pateiktame pavyzdyje apie santykius tarp kartų. Tie pratimai atveria potencialą aktyvesniam požiūriui, pagal kurį, pervertindami ir keisdami savo elgesį, mes išmokstame išgyventi sunkiose situacijose. Jie leidžia mums eksperimentuoti, sukurdami praktines alternatyvas, kurios savo ruožtu mus daro lankstesniais ir tolerantiškesniais.

IŠVADOS

ARTID projekte, suaugusių švietimo institucijos iš penkių šalių tyrė jaudinančias galimybes, kurias suteikia meninės veiklos įtraukimas į suaugusių švietimą.

Šios galimybės apima įvairiapusišką veiklą:

- savo biografinės situacijos peržiūrėjimą ir jos perkėlimą į meninę formą,
- didaktines pratybas, skatinančias mus suvokti pasaulį ir didinančias mūsų žinias apie jį,
- integraciją meninės veiklos grupėje,
- specifinį meninių sugebėjimų mokymą kaip pirmąjį žingsnį,
- kovojant su socialiniais iššūkiais, meninės veiklos pratybų naudojimą siekiant naujai nušviesti specifines gyvenimo situacijas, praktinį meno kūrimą, skatinant lankstumą ir netikėtų sprendimų priėmimą.

Visi dalyviai komentavo, kiek džiaugsmo jiems suteikė meninė veikla ir kaip atsakingų menininkų parama greit padėjo įveikti pradinį sutrikimą. Meninės veiklos suaugusiems vertė yra ta, kad ji įgalina mus išreikšti savo jausmus ir mintis ir tuo pačiu metu moko pamatyti save naujoje šviesoje. Tai gali įvykti, jei mes jaučiame, kad galime laisvai eksperimentuoti ir daugiau sužinoti apie save, mus supantį pasaulį ir naudojamas medžiagas kūrybai. Toks požiūris į suaugusiųjų švietimą turi vengti didaktiškai sugrūsti visas problemas į vieną veiklą: daug veiksmingiau leisti dalyviams ir jiems vadovaujantiems menininkams laisvai tyrinėti naujas situacijas ir eksperimentuoti be tvirtai apibrėžtos idėjos apie rezultata. Pati kūrybinė veikla, o ne ją grindžianti "idėja" veda į naujus horizontus ir sukuria naujas galimybes.

Nepaisant didelės požiūrių į meninę veiklą įvairovės, akivaizdu, kad visokios veiklos formos suteikia ugdytojams sudėtingą įrankį, kuris gali papildyti ir praturtinti tai, kas laikoma pažintiniu suaugusių švietimo pagrindu – veikti dalyvius emociškai, taip formuojant jų požiūrį ir įpročius, nemanipuliuojant žmonėmis ir neprimetant savo nuomonės.

Tikimasi, kad ilgainiui vis daugiau suaugusiųjų švietimo institucijų pajus įkvėpimą išplėsti jų organizuojamų ir įgyvendinamų kursų turinį ir vis dažniau įtrauks į juos įvairias menines veiklas.

PROJEKTO PARTNERIAI

Akademie Anthroposophische
Erwachsenenbildung
Tilgnerstr. 3/II
A 1040 Wien
Austrija
<http://www.akademie-ae.at>

Alanus Werkhaus
Johannishof – Campus 1
D 53347 Alfter
Vokietija
<http://www.alanus-werkhaus.de>

Alytaus Muzikos Mokykla
Sporto 12
LT 65152 Alytus
Lietuva
<http://www.ams.lt/muzikosmokykla>

EUROB – Associazione per la pedagogia
Waldorf
Corso Libertà 85
I 39100 Bolzano
Italija
<http://www.waldorfschule.it>

GAB München
Lindwurmstr. 41-43
D 80337 München
Vokietija
<http://www.gab-muenchen.de>

The Playhouse
Artillery St. 5-7
BT48 6RC
Derry / Londonderry
Šiaurės Airija
<http://www.derryplayhouse.co.uk>

PROJEKTO DETALĖS

Projekto akronimas
ARTID

projekto pavadinimas
Identity and Difference - Creative Artistic
Exercises as Didactic Support in Adult
Education

projekto numeris
141795-LLP-1-2008-1-DE-GRUNDTVIG-
GMP

sub-programa
Grundtvig

projekto tinklalapis
<http://www.art-in-adult-education.net>

bukleto autorius
Michael Brater, GAB München

Projekto koordinatorius
Jost Wagner

Projekto koordinatoriaus organizacija
GAB München - Gesellschaft
für Ausbildungsforschung und
Berufsentwicklung mbH

Projekto koordinatoriaus telefono numeris
+49/89/2441791-32

Projekto koordinatoriaus e pastasjost.
wagner@gab-muenchen.de

